Alþýðusamband Íslands

Hvað kostar sveigjanleg króna heimilin í landinu?

Í byrjun árs 2001 gáfust íslensk stjórnvöld upp á því að halda gengi krónunnar stöðugu miðað við helstu viðskiptamyntir (fastgegnisstefnan). Þess í stað var krónunni fleytt og Seðlabankinn tók upp verðbólgumarkmið. ASÍ lagði til árið 2000 að farin yrði önnur leið sem tryggði stöðugleika í gengi og verðlagi; að sótt yrði um aðild að ESB og í framhaldinu yrði tekin upp evra. Stjórnmálamenn töldu hins vegar mikilvægara að halda í sveigjanlegan gjaldmiðil. Niðurstaða stjórnmálamanna kallaði því miður yfir okkur miklar gengissveiflur og verðbólgu eins og við sýndum fram á í síðustu grein.

Það er vert að spyrja hvað þetta val hafi kostað landsmenn? Til að meta kostnaðinn er hægt að taka mið af vöxtum á nýjum húsnæðislánum á Íslandi og á Evrusvæðinu. Á mynd 1 má sjá þróun þessara vaxta síðan 1998.

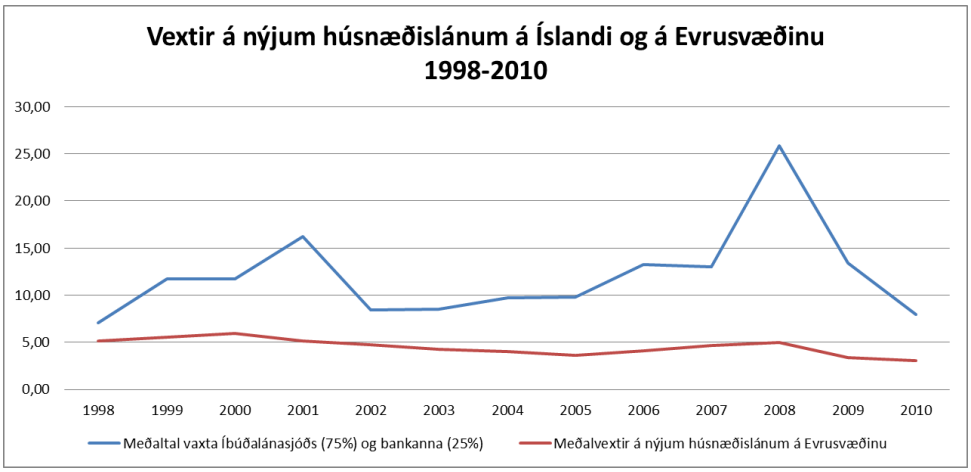

Mynd 1

Nafnvextir af nýjum húsnæðislánum í Evrópu skv. European Mortagege Foundation hafa lengst af verið um 5% og lækkað niður í 3,5% eftir að fjármálakreppan skall á . Nafnvextir hér á landi eru miðaðir við að raunvextir Íbúðalánasjóðs vegi 75% og raunvextir banka vegi 25% að viðbættri verðbólgu. Eins og sjá má á mynd 1 hafa húsnæðisvextir löngum legið 4-5% hærri en í nágrannalöndunum og þegar gengið hefur fallið (2001, 2006 og 2008) rýkur þessi munur upp í 10-20%.

Hröð lækkun vaxta smáríkjanna í ESB

Á mynd 2 má sjá samanburð á vöxtum á Íslandi og í nokkrum af þeim löndum sem sóttu um aðild að ESB um aldamótin, á sama tíma og ASÍ lagði til að sótt yrði um aðild að ESB og tekin upp evra. Flest þessara ríkja fengu aðild í maí 2004. Vextir á nýjum húsnæðislánum í þessum ríkjum fóru að lækka strax eftir að aðildarsamningurinn um inngönguna í ESB var samþykktur í þjóðaratkvæðagreiðslu.

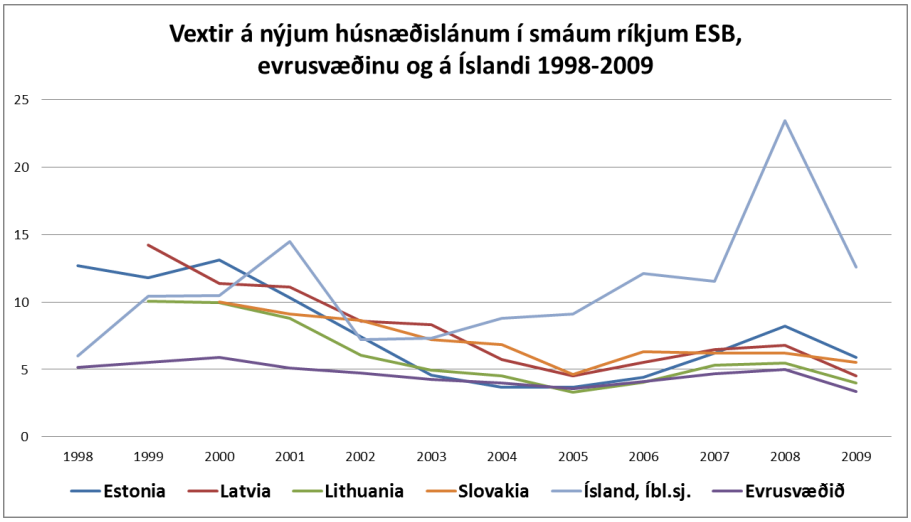

Mynd 2

Af þessu vaxtaferlum má sjá hver líkleg þróun hefði verið hér á landi varðandi húsnæðisvextina og því hægt að leggja fjárhagslegt mat á tilkostnað heimilanna af tveimur ólíkum leiðum – leið sveigjanlegar krónu með mikilli verðbólgu og háum vöxtum borið saman við leið fastgengisstefnu með evru, lágri verðbólgu og lágum vöxtum.

Afborgun á mánuði helmingi hærri á Íslandi

Á mynd 3 er rakið dæmi um hjón með meðaltekjur skv. upplýsingum Kjararannsóknarnefndar og Hagstofu Íslands. Annað hjónanna er í fullu starfi en hitt í 60% starfi þegar þau kaupa þriggja herbergja íbúð á höfuðborgarsvæðinu í árslok 1997. Tekjur þessara hjóna fyrir skatta voru kr. 257.400 árið 1998 og kr. 578.000 árið 2010 skv. upplýsingum Hagstofunnar. Til einföldunar er gert ráð fyrir að skattbyrðin sé 30% allt tímabilið til að útiloka áhrif skattkerfisbreytinga á útreikninganna. Kaupverðið var 9,7 mill.kr. og það fjármagnað með 65% láni frá Húsnæðisstofnun og 20% láni frá banka, samtals 8,2 mill.kr. og 15% af eigin sparnaði. Lánin eru verðtryggð til 20 ára og til einföldunar eru vextir annars vegar raunvextir af nýjum lánum Íbúðalánasjóðs og meðalvextir banka og sparisjóða. Af þessum lánum er reiknuð árleg greiðslubyrði í desember, þar sem tekið er tillit til verðbólgu sl. 12 mánaða. Jafnframt er þeim verðbótum, sem leggjast á höfuðstólinn á hverju ári, bætt við hefðbundna greiðslubyrði til að auðvelda samanburð við önnur lönd. Til samanburðar er sama lán reiknað miðað við meðalvexti á Evrusvæðinu.

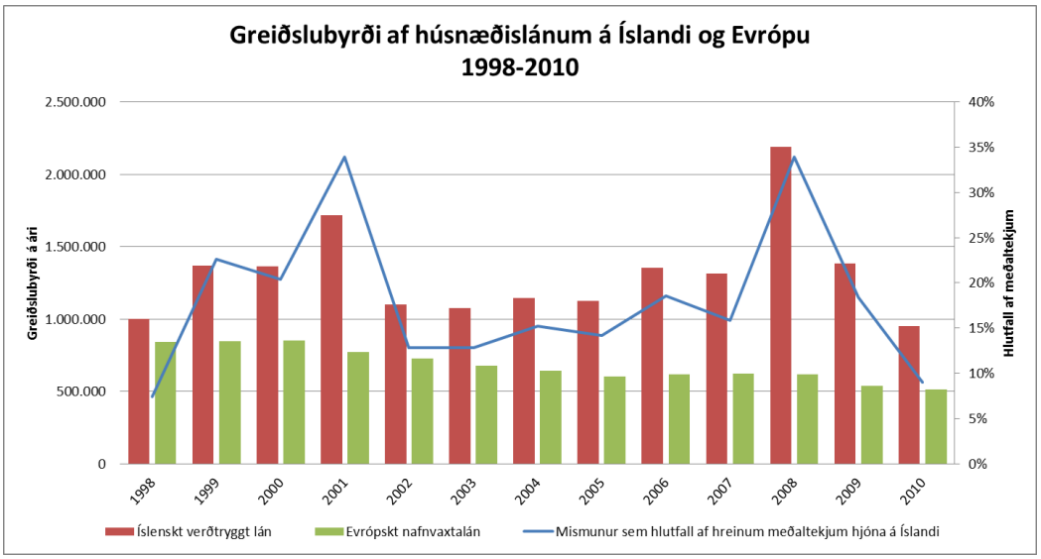

Mynd 3

Á mynd 3 má sjá þann mikla mun sem er á lánskjörum hér á landi og í Evrópu. Á meðan hjón í Evrópu eru að greiða á bilinu 5-800 þús.kr. á ári (40-67 þús.kr. á mánuði) borga íslensk hjón 1-2 milljónir króna á ári (83-165 þús.kr. á mánuði). Ef þessi munur er reiknaður sem hlutfall af tekjum þeirra eftir skatta þurfa íslensku hjónin að eyða 18% meira af ráðstöfunartekjum sínum en þau evrópsku.

Sveigjanleg króna kostar

Heimilin í landinu eru misjafnlega skuldsett en að jafnaði þurfa þau að ráðstafa um 15% af tekjum sínum til að kosta þennan mikla vaxtamun og er þá ekki tekið tillit til áhrifa þessa vaxtamunar á hag ríkissjóðs, rekstur fyrirtækja og verðlag.

Það má því ljóst vera að afleiðing mikils sveigjanleika gjaldmiðils þjóðarinnar kemur fram í gríðarlegum fjármagnskostnaði bæði heimila og fyrirtækja. Ef vega ætti þennan mikla mun upp með beinum launahækkunum þyrfti að hækka laun (fyrir skatta) um 29% að raungildi. Ekki eru að óbreyttu neinar efnahagslegar forsendur fyrir slíkri raunlaunaaukningu hér á landi. Eðlilegra að að finna leiðir til þess að ná þessum mikla vaxtamun niður, en það verður vart gert á grundvelli sjálfstæðs gjaldmiðils, þar sem sjálft markmiðið með sjálfstæði hans er að geta fellt hann eða hækkað til að bregðast við mismunandi aðstæðum í hagkerfinu. Slíkt markmið endurnýjar einungis tilefni þessa vaxtamunar.